

Çanakkale Yöresi, Ezine İlçesinde Bulunan “Hanım Parmağı” Zeytin Çeşidinin Özellikleri

Characteristics of “Hanım Parmağı” Olive Variety Located in Ezine District of Çanakkale

Hülya KAYA, Mehmet HAKAN, Filiz SEFER, Öznur ÇETİN, Nurengin METE,
Uğur GÜLOĞLU, Melek VERAL, Nurcan ULUÇAY

Zeytincilik Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Üniversite Cad. No:43 Bornova/İzmir Türkiye

Geliş tarihi: 15.11.2017

Kabul tarihi: 10.01.2018

Özet

Zeytin Genetik Kaynaklarıyla ilgili Enstitümüzde ilk çalışmalar 1968 yılında başlamıştır. Yapılan survey çalışmaları ile belirlenen tiplerden aşı kalemleri alınarak fidanlarının Enstitümüzde dikimleri gerçekleştirilmiştir. 1980 yılından itibaren tiplerde tanımlama çalışmaları yapılmıştır. İzmir Kemalpaşa’da bulunan Zeytin Arazi Gen Bankasında 92 yerli ve 33 yabancı ve 37 tip koruma altında bulunmaktadır. Zeytin yetiştiriciliği yapılan bölgelerde survey çalışmaları devam etmektedir.

Çanakkale ilinde 2006 yılında yapılan survey çalışmasında Ezine ilçesi Mecidiye Köyünde “Hanım Parmağı” olarak bilinen yeni bir tip tespit edilmiştir. Bu tip ile ilgili çalışma başlatılmış ve 2014 yılında karakterizasyon çalışmaları tamamlanmıştır. 2015-2016 yılları arasında Tohumluk Tescil ve Sertifikasyon Müdürlüğüne tescil çalışmaları yürütülmüş ve 2017 yılında tip Zeytincilik Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü’nce tescil edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Zeytin, Survey, Karakterizasyon, Tip

Abstract

The first studies on the olive genetic resources started in Olive Research Institute in 1968. Different genotypes determined in the surveys have been collected, grafted and protected in the field of the Institute. These genotypes have been characterized since 1980. So far, there are 92 domestic/ 33 foreign varieties and 37 genotypes have been kept under protection in the Olive Gene Bank located in Kemalpaşa, Izmir. Surveys have been still carried out in the olive growing regions. A new genotype, which was known as “Hanım Parmagi”, was determined during the survey in Mecidiye Village of Ezine District, Canakkale in 2006. The morphological characterization on this genotype was completed in 2014. Following that, the registration procedures were fulfilled between 2015-2016 and it was registered by Olive Research Institute in 2017 upon the application to “Variety Registration and Seed Certification Center”

Keywords: Olive, Characterization, Survey, Genotype

Giriş

Zeytin ağacı *Oleaceae* familyasının *Olea europaeae* L. türünün *Olea europaeae sativa* alt türü içinde yer almaktadır (Cronquist, 1981). Zeytin, incir ve hurma ile birlikte, insanlar tarafından yetiştiriciliği yapılan en eski meyve türlerinden birisidir (Rallo,

1995). Anavatamı olarak kabul edilen Akdeniz çevresinde başlıca zeytinci ülkelerin her birinde 100 den fazla zeytin çeşidinin bulunduğu (Pansiot and Rebour, 1964), dünya üzerinde bilinen çeşit, klon ve alt klon sayısının 2000 den fazla olduğu ifade edilmektedir (Lavee, 1990).

Çeşit konusundaki yapılan survey çalışmalarının temel amacı; bir gen bankası oluşturmak, özellikle agronomik ve teknolojik açılardan en önemli özelliklerle ilgili genetik varyabiliteyi değerlendirmek, daha sonra adaptasyon çalışmaları için çeşit ve ıslah programları için de ebeveyn ağaçları seçmektir. (Rallo, 1995). Genetik olarak çeşitleri ayırt etmede kullanılan analitik tekniklerin uygulanmasındaki güçlükler nedeniyle değişik çeşitlerin morfolojik, biyolojik ve agronomik özelliklerinin bilinmesi bu açıdan çok önemlidir.

Zeytin Genetik Kaynaklarında Enstitümüz birinci derece sorumludur. Zeytincilik Araştırma Enstitüsü'nde yürütülen Zeytin Genetik Kaynaklarının Toplanması, Muhafazası ve Karakterizasyonu projesi ile İzmir ili Kemalpaşa ilçesinde Zeytin Arazi Gen Bankası oluşturulmuştur. 2008 yılından itibaren yapılan survey çalışmaları ile farklı görülen tipler toplanarak arazi gen bankasının korunması ve zenginleşmesi devam etmektedir (Kaya ve ark.2013). Çalışma ile zeytin gen kaynağımızı korumak, yerel çeşitlerimizi tespit etmek, karakterizasyon bilgilerini oluşturmak ve tescil ettirilerek resmi kimlik kazanması amaçlanmıştır. Çalışmada sörvey sonucu tespit edilen tiplerden "Hanım Parmağı" zeytinine ait çeşit özellikleri belirtilmiştir.

Materyal ve Metot

Bu çalışmada 2015-2016 yılları arasında Çanakkale ili Ezine ilçesi, Mecidiye köyünde bulunan Hanım Parmağı zeytin çeşidine ait 6 adet zeytin ağacı materyal olarak kullanılmıştır.

Metot, Uluslararası Zeytin Konseyi (IOC) tarafından hazırlanan (World Catalogue of Olive Varieties) Zeytin Çeşit Tanımlama Metodu'na göre yapılmıştır. Metotta yer alan özellikler 6 ağaçta ve her ağaçtan alınan 40 adet yaprak, meyve ve çekirdek örnekleri incelenerek yapılmıştır. Kimlik Bilgileri, Ağaç Özellikleri, Yaprak Özellikleri, Meyve Özellikleri ve Çekirdek Özellikleri World Catalogue of Olive Varieties'e göre tanımlanmıştır. Yağ oranı soxhlet medoduna göre yapılmıştır. Olgunluk döneminde alınan meyve örneklerinin yaş ağırlıkları tartılmış ve etüve konarak ağırlığı sabit kalana kadar suyu uçurulmuştur. Etüvden

alınan örnek tartılarak kuru ağırlığı tespit edilmiş ve zeytinler çekirdeği ile birlikte ezilip soxhlet cihazında hekzan ile yağı ekstrakte edilmiştir. Daha sonra soxhlet balonundaki hekzan uçurularak kalan ham yağ tartılmıştır. Bulunan ham yağ miktarı, numune yaş ağırlığına orantılanarak yaş örnekte yağ oranı bulunmuştur (Anonymous, 1973). Yağ oranları Düşük (<%18), Orta (%18-%22) ve Yüksek (>%22) olarak üç grupta sınıflandırılmıştır.

Bulgular

Kimlik Bilgileri

Çeşidin en yaygın kullanılan ismi : "Hanım Parmağı"

Çeşidin orijini: Çanakkale- Ezine

Çeşidin en çok yetiştirildiği bölgeler: Çanakkale ve Yöresi

Çeşidin kullanım amacı: Yeşil Sofralık- Yağlık

Ağaç Özellikleri: Hanım Parmağı çeşidine ait 6 adet ağaçta yapılan gözlemler sonucunda; ağacı kuvvetli yapıda, tacının yapısı yayvan, taç yoğunluğu bakımından orta sınıfında yer almıştır. Dalların orta kısmında bulunan 40 adet boğum arasının ölçülmesi sonucu, boğum aralarının uzunluğu ortalama 2,16cm ile orta sınıfında yer almıştır. Çizelge 1'de Ağaç Özellikleri yer almaktadır.

Yaprak Özellikleri: Hanım Parmağı zeytin çeşidinin ağacın farklı yönlerden alınmış ve dalın orta kısımlarından alınan 40 adet yaprakta yapılan ölçümlere göre, yaprak uzunluk/en oranı ortalamaları 4,5 olarak bulunmuş olup, şekil bakımından Uzun Eliptik sınıfında yer almıştır. Yaprak uzunluğu ortalaması 5,36cm olup, orta sınıfına girmiştir. Yaprak genişliği ortalaması 1,19cm ile orta sınıfındadır. Yaprak ayasının boyuna bükümü düz olarak bulunmuştur. Çizelge 2'de Yaprak Özellikleri yer almaktadır.

Meyve Özellikleri: Hanım Parmağı zeytin çeşidine ait 40 adet meyvede yapılan gözlemlere göre, meyve ağırlığı ortalaması 4,65g olarak bulunmuş ve ağırlık bakımından iri sınıfında yer almıştır. Meyve boyu ve eninin kumpas ile ölçülmesi sonucu meyve şekli boy/en ortalaması 1,35 ile oval olarak bulunmuştur. Çizelge 3'te Hanım Parmağı

zeytin çeşidine ait bazı meyve özellik bulguları verilmiştir.

Çekirdek Özellikleri: Hanım Parmağı zeytin çeşidine ait 40 adet meyveden çıkarılan çekirdeklerde yapılan gözlemlere göre, çekirdek ağırlığı

ortalaması 0,62 g bulunmuş olup iri sınıfta yer almıştır. Çekirdek şekil bakımından Uzunluk/Genişlik ortalaması 1,91 ile eliptik şekilli olduğu tespit edilmiştir. Çizelge 4'te Hanım Parmağı zeytin çeşidi bazı çekirdek özellikleri verilmiştir.

Çizelge 1. Hanım Parmağı Çeşidi Ağaç Özellikleri

Ağaç Özellikleri			
Kuvvet	Tacın yapısı	Tacın yoğunluğu	Boğum aralarının uzunluğu
Kuvvetli	Yayvan	Orta	Orta (2,16 cm)

Çizelge 2. Hanım Parmağı Çeşidi Yaprak Özellikleri

Yaprak Özellikleri			
Şekil (uzunluk/en)	Uzunluk (cm)	Genişlik (cm)	Yaprak ayasının boyuna bükümü
Uzun Eliptik (4,5)	Orta (5,36cm)	Orta (1,19cm)	Düz

Çizelge 3. Hanım Parmağı Çeşidi Meyve Özellikleri

Meyve Özellikleri	Meyve Ağırlığı	İri (4,65 g)
	Şekil (Boy/En)	Oval (1,35)
	Simetri (A Pozisyonu)	Simetrik
	En Geniş Noktasının Bulunduğu Yer (B pozisyonu)	Ortada
	Meyve Ucu (A Pozisyonu)	Yuvarlak
	Sap Kısmı (A Pozisyonu)	Kesik
	Meme Oluşumu	Belirgin Değil
	Lentisellerin Varlığı	Az Sayıda
	Lentisellerin Boyutu	Küçük
	Meyvede Renk Dönüşümünün Başladığı Yer	Meyve sap kısmından
	Tam Olgunluk Dönemi Meyve Rengi	Koyu Menekşe

Çizelge 4. Hanım Parmağı Çeşidi Çekirdek Özellikleri

Çekirdek Özellikleri	Çekirdek Ağırlığı	İri (0,62 g)
	Şekil (Uzunluk/Genişlik)	Eliptik (1,91)
	Simetri (A Pozisyonu)	Simetrik
	Simetri (B Pozisyonu)	Simetrik
	En Geniş Noktasının Bulunduğu Yer (B pozisyonu)	Ortada
	Çekirdek Ucu (A Pozisyonu)	Sivri
	Sap Kısmı (B Pozisyonu)	Kesik
	Yüzey (B Pozisyonu)	Pürüzlü
	Damarların Sayısı	Çok
	Damarların Dağılım Durumu	Yeknesak
	Uç Kısmı	İğneli

% Yağ Oranı: Hanım Parmağı zeytin çeşidinin yağı metotta yer alan soxhlet yöntemine göre çıkarılmış ve % Yağ oranı ortalaması 19,6 olarak bulunmuş olup yağ oranı olarak orta sınıfında yer almıştır.

Sonuç

Yapılan çalışma ile Çanakkale bölgesinde yerel bir çeşidimiz olan “Hanım Parmağı”nın

karakterizasyonu tamamlanmış ve kayıt altına alınmıştır. Bu çeşit, yörede alternatif bir çeşit olarak yerini alacak ve yayım çalışmaları ile bölgede yayılma alanı bulacaktır. Çanakkale bölgesinde gittikçe azalmış olan bu yerli çeşidimiz, hem resmi bir kimlik kazanmış hem de Enstitümüzde çoğaltılarak Zeytin Arazi Gen Bankası’nda koruma altına alınmıştır.

Şekil 1. “Hanım Parmağı” zeytin çeşidine ait görüntü

Şekil 2. “Hanım Parmağı” zeytin çeşidi meyve ve yaprak resmi

Kaynaklar

ANONYMOUS, 1973. Une Spanish Standart. 55032, 1973. Spain

CRONQUIST, A., 1981. An Integrated System of Classification of Flowering Plants. Columbia Universty Pres., New York. p:1262

World Catalogue Of Olive Varieties, 2000. International Olive Council Publication p: 360 Spain.

KAYA.H., SEFER.F., ŞAHİN.M., ÇETİN.Ö., METE.N., GÜLOĞLU.U., HAKAN.M. 2013 Evaluation of data froman olive germplasm collection. International Plant Breeding Congress. Antalya

LAVEE, S., 1990. Aims, methods and advances in breeding of new olive (Olea Europaea L.) cultivars-Acta Horticulture (286) p: 23-36.

PANSIOT, F.P., REBOUR, H., 1964. (Tercüme: Aksu, S; Kantar, M). Zeytincilikte Gelişmeler. Zeytincilik Araştırma Enstitüsü. Tercüme Yayınları No:3, Bornova-İzmir.

RALLO, L., 1995. Selection and Breeding of Olive in Spain. Olivae No:59,p: 46-53.

İLETİŞİM

Hülya KAYA
Zeytincilik Araştırma Enstitüsü
Üniversite Cad. No:43
Bornova/İZMİR
e-mail: kayahulya@tarim.gov.tr

